

BO’LAJAK PEDAGOGLARNING SUN’IY INTELLEKT BILAN ISHLASH KOMPOTENSIYASINI SHAKLLANTIRISH

Sobirjanova Buxalichaxon Farxodjon qizi

Namangan Davlat Pedagogika Instituti

“Pedagogika nazariyasi va tarixi” 2-bosqich magistranti

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21154906>

Annotatsiya. Ushbu maqolada kelajak o’qituvchilarining sun’iy intellekt bilan ishlash kompetensiyalarini shakllantirish borasida so’z boradi. Raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt vositalari ta’lim tizimiga tobora chuqur kirib borar ekan, pedagoglarning zamonaviy texnologiyalarni o’zlashtirish darajasi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqotda sun’iy intellekt texnologiyalaridan samarali foydalanish bo’yicha o’qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi, ularning o’quv jarayoniga innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish imkoniyatlari hamda ta’lim sifatini oshirishdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada sun’iy intellekt bilan ishlash kompetensiyasini shakllantirishda o’qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish, ilg’or pedagogik texnologiyalarni joriy etish va amaliy tavsiyalar berish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi.

Kalit so’zlar: sun’iy intellekt, raqamli kompetensiya, bo’ljak pedagoglar, pedagogik texnologiyalar, ta’limda innovatsiyalar, raqamli transformatsiya, analitik fikrlash, kompetensiya modeli, axborot texnologiyalari, pedagogik faoliyat

Аннотация. В данной статье рассматривается формирование компетенций будущих педагогов в области работы с искусственным интеллектом. По мере того как цифровые технологии и инструменты искусственного интеллекта все глубже проникают в систему образования, уровень освоения современных технологий педагогами приобретает особую значимость. В исследовании анализируются профессиональная подготовка учителей по эффективному использованию технологий искусственного интеллекта, возможности внедрения инновационных подходов в учебный процесс, а также их роль в повышении качества образования. Особое внимание уделяется вопросам повышения цифровой грамотности педагогов, внедрения передовых педагогических технологий и разработке практических рекомендаций по формированию компетенций работы с искусственным интеллектом.

Ключевые слова. искусственный интеллект, цифровая компетентность, будущие педагоги, педагогические технологии, инновации в образовании, цифровая трансформация, аналитическое мышление, модель компетенций, информационные технологии, педагогическая деятельность

Abstract. This article examines the formation of future teachers’ competencies in working with artificial intelligence. As digital technologies and AI tools increasingly penetrate the education system, the level of teachers’ mastery of modern technologies becomes highly important. The study analyzes teachers’ professional training in the effective use of artificial intelligence

technologies, the possibilities of implementing innovative approaches in the educational process, and their role in improving the quality of education. Special attention is given to enhancing teachers’ digital literacy, introducing advanced pedagogical technologies, and providing practical recommendations for developing competencies in working with artificial intelligence.

Keywords. artificial intelligence, digital competence, future teachers, pedagogical technologies, educational innovation, digital transformation, analytical thinking, competence model, information technologies, teaching activity

Kirish. Zamonaviy davrda raqamli texnologiyalar tez sur’atlar bilan rivojlanib, ijtimoiy hayotning barcha sohalariga kirib bormoqda. Ayniqsa, sun’iy intellektga asoslangan tizimlar ta’lim jarayonini tashkil etish va boshqarish usullarini tubdan yangilamoqda. Bugungi kunda pedagogning kasbiy roli kengayib, u faqat bilim beruvchi emas, balki raqamli vositalardan samarali foydalana oladigan, axborotni tahlil qiladigan va uni ta’lim jarayoniga moslashtira oladigan mutaxassisga aylanishi talab etilmoqda. Shu sababli bo’lajak o’qituvchilarda sun’iy intellekt bilan ishlash kompetensiyasini shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biri sifatida qaraladi. Sun’iy intellekt texnologiyalari hozirda dars materiallarini yaratish, o’quv jarayonini avtomatlashtirish, testlarni tahlil qilish hamda individual ta’lim topshiriqlarini ishlab chiqishda keng qo’llanilmoqda. Bu esa ta’lim samaradorligini oshiradi, biroq undan to’g’ri foydalanish uchun tanqidiy fikrlash va axborotni baholash ko’nikmalari zarur bo’lib qoladi. Amaliy kuzatishlar shuni ko’rsatadiki, ayrim talabalarda sun’iy intellektdan foydalanish faqat tayyor ma’lumot olish darajasida qolmoqda. Bu holat mustaqil fikrlash va chuqur tahlil qilish jarayonini cheklashi mumkin. Shu sababli oliy ta’lim tizimida ushbu texnologiyalardan ongli va maqsadli foydalanish ko’nikmasini rivojlantirish dolzarb hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Ilmiy manbalarda kompetentlik tushunchasi bilim, ko’nikma va amaliy tajribaning integratsiyasi sifatida talqin etiladi. So’nggi yondashuvlarda esa raqamli kompetensiya pedagogning kasbiy tayyorgarligini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida ko’rilmoqda. Xorijiy tadqiqotlarda sun’iy intellekt ta’lim sifatini oshiruvchi innovatsion vosita sifatida baholanadi. Ayrim olimlar uning individual o’qitish jarayonini rivojlantirishdagi rolini ta’kidlasa, boshqalar esa ushbu texnologiyadan foydalanishda pedagogik nazorat zarurligini asoslaydi. Mahalliy ilmiy ishlarda raqamli texnologiyalarni ta’lim tizimiga integratsiya qilish, innovatsion yondashuvlarni qo’llash hamda pedagoglarning axborot savodxonligini oshirish masalalari yoritilgan. Shunga qaramay, bo’lajak pedagoglarning sun’iy intellekt bilan ishlash kompetensiyasini shakllantirish masalasi hali yetarli darajada o’rganilmagan yo’nalishlardan biri bo’lib qolmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda nazariy tahlil, qiyosiy yondashuv hamda mantiqiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Ushbu usullar sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim jarayonidagi o’rni va ularni qo’llash imkoniyatlarini o’rganishga xizmat qildi. Nazariy tahlil orqali sun’iy intellekt, raqamli savodxonlik va pedagogik kompetensiya tushunchalarining mazmuni yoritib berildi. Qiyosiy tahlil yordamida milliy va

xalqaro tajribalar o‘zaro solishtirildi. Mantiqiy umumlashtirish asosida esa bo‘lajak pedagoglarning sun’iy intellekt bilan ishlash kompetensiyasi tarkibiy jihatdan shakllantirildi.

Natijalar. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, bo‘lajak pedagoglarda sun’iy intellekt bilan ishlash kompetensiyasi bir nechta asosiy tarkibiy qismlardan iborat ekanligi aniqlandi. Birinchi komponent texnologik savodxonlik bo‘lib, u raqamli platformalar va sun’iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish ko‘nikmalarini o‘z ichiga oladi. Ikkinchi komponent analitik fikrlash bilan bog‘liq bo‘lib, u axborotni tahlil qilish, tekshirish va sun’iy intellekt natijalarini baholash qobiliyatini ifodalaydi. Chunki sun’iy intellekt tizimlari har doim ham aniq natija bermasligi mumkin. Shuningdek, amaliy mashg‘ulotlar, loyiha ishlari va real vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar talabalarning kompetensiyasini rivojlantirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi. Bu yondashuv mustaqil fikrlashni rivojlantiradi va texnologiyadan ongli foydalanishni shakllantiradi.

Muhokama. Sun’iy intellektning ta’limdagi roli bo‘yicha ilmiy doiralarda turli fikrlar mavjud. Ba’zi tadqiqotchilar uni ta’lim sifatini oshiruvchi omil sifatida ko‘rsa, boshqalar uning salbiy ta’siri sifatida mustaqil fikrlashning pasayishini ta’kidlaydi. Amaliy tajribalar shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt dars ishlanmalarini tayyorlash, testlar yaratish va qo‘shimcha ma’lumot izlashda samarali yordamchi vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ayniqsa, murakkab mavzularni vizual materiallar orqali tushuntirish imkoniyati ta’lim samaradorligini oshiradi. Shunga qaramay, sun’iy intellekt pedagogni to‘liq almashtira olmaydi. Chunki ta’lim jarayonida insoniy muloqot, tarbiyaviy ta’sir va individual yondashuv hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu sababli undan foydalanishda pedagogik nazorat muhim hisoblanadi.

Xulosa. Umuman olganda, bo‘lajak pedagoglarda sun’iy intellekt bilan ishlash kompetensiyasini rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Raqamli transformatsiya sharoitida ushbu kompetensiyaning shakllanishi ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari uni texnologik bilim, analitik fikrlash va pedagogik yondashuv uyg‘unligida rivojlanishini ko‘rsatdi. Shu sababli oliy ta’lim muassasalarida amaliy mashg‘ulotlar, loyiha asosidagi ta’lim va innovatsion metodlardan keng foydalanish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, sun’iy intellektdan foydalanishga oid maxsus o‘quv kurslarini joriy etish bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini kuchaytiradi. Natijada zamonaviy texnologiyalarni puxta egallagan, mustaqil va kreativ fikrlaydigan pedagog kadrlar tayyorlash imkoniyati kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sharipov Sh. Raqamli ta’lim muhitida pedagog faoliyati. – Toshkent, 2023.
2. Tursunov S. Ta’limda sun’iy intellekt texnologiyalari. // Zamonaviy ta’lim jurnali, 2024, №3.
3. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. – Boston: 2019.
4. European Commission. Ethical Guidelines on AI in Education. – Brussels, 2022.
5. <https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence>
6. <https://www.oecd.org/education/>